

Кўхна Урганч— Туркменистоннинг Дашогуз вилоятидаги Коневргенч этрапининг маъмурий маркази ҳисобланади. Бу шаҳар Туркистоннинг энг қадимий шаҳарларидан бири бўлиб, туркман тилидаги номининг маъноси «Эски Урганч»дир.

XI–XIII асрларда Кўхна Урганч Хоразмшоҳлар давлати пойтахти бўлиб, XVI асрга қадар Хоразмнинг маркази бўлган. XIII асрда мўғулларлар Хоразмни забт этгунча, бу шаҳар Гургандж номи билан машҳур бўлиб, Шаркнинг энг йирик ва бой шаҳарларидан бири бўлган. 1218 йилда шаҳарда 3 миллионга яқин аҳоли яшаган ва у дунёдаги энг катта ва бой шаҳарлардан бири ҳисобланган. XIV асрнинг иккинчи ярмида Темурнинг кўшинлари томонидан бир неча марта ҳужум қилинган ва қисман вайрон этилган.

Кўхна Урганч Ашхободдан 480 км шимолда, Амударёнинг қадимий Сарикамиш дельтаси ҳудудида жойлашган.

Қадимий давр

Кўхна Урганч ҳақидаги илк маълумотлар Хитойнинг III–I асрлардаги тарихий манбаларида «Юе-гань» номи билан учрайди. VII асрдаги хитой манбаларида Юе-гань туркий давлат сифатида тилга олинади ва у ерда «ўғлоклар аробалар билан» борлиги айtilган. Бу даврда Амударёнинг Сарикамиш дельтаси ҳудудида бир неча шаҳарлар, жумладан, Куня-уаз, Замакшар, Ярбекир ва Шахсанам каби туркий шаҳарлар ривожланган.

Мамунлар даврида Кўхна Урганч

X асрда Афригидлар сулоласи Хоразмда хукмронлик килар эди. Гургандж Хуросоннинг шимолий қисмидаги Урганч амирлиги пойтахтига айланди. 995 йилда эмир Мамун ибн-Мухаммад жанубий Хоразмни забт этиб, Афригид сулоласига барҳам берди. У Гурганджда Мамун академиясини ташкил этди, бу ерда Ибн Сино ва ал-Беруний каби машҳур олимлар тўпланган эди. Ибн Синонинг «Тиб қонуни» ва «Шифо қитоби» каби асарлари айнан шу ерда ёзилган.

Хоразмшоҳлар давлати пойтахти

Ануштегинидлар сулоласининг юксалиши билан Гургандж Хоразмнинг пойтахтига айланди ва Марказий Осиё ҳамда Яқин Шарқдаги йирик империя марказига айланди. XII ва XIII асрлар Гурганджнинг жуда ривожланган даври ҳисобланади.

Темурнинг шаҳарни босиб олиши

XIV асрда Темур Гурганджга бир неча маротаба ҳужум қилди, бунинг натижасида шаҳар вайрон қилинди, унинг олимлари, ҳунармандлари ва меъморлари Самарқандга қўчирилди. Темурнинг кейинги ҳужумлари натижасида шаҳар деярли тўлиқ вайрон бўлди ва ўз аҳамиятини йўқотди.

Олтин Ўрда таркибида Урганч

Шаҳар Олтин Ўрда таркибига кириб, Хоразмда иқтисодий ривожланиш бошланди ва архитектура соҳасида муҳим бинолар бунёд этилди. Бу даврда Кутлуг-Темур минор ва Тўрабек-хоним мавзолейи каби ёдгорликлар қурилган.

XVII аср ва кейинги тарих

XVI асрда Амударёнинг йўналиши ўзгариши сабабли шаҳар аҳолиси бу ерни тарқ этишга мажбур бўлди ва шаҳар аҳамиятини йўқотди. 1646 йилда Янги Урганч шаҳар сифатида ташкил топди ва эски шаҳар Олтин Ўрда номи билан машҳур бўлди.

Олтин Ўрда ўзининг қадимий архитектура ёдгорликлари билан машҳурдир. Бу ерда Тўрабек-хоним мавзолейи, Кутлуг-Темур минор ва бошқа бир неча тарихий ёдгорликлар жойлашган бўлиб, улар туркий архитектуранинг муваффақиятли намунаси ҳисобланади.

Абу Муслим